

Programmabegroting 2018

Versie: 4.0.0.0.0

3.2.15 Bijzonder programma Duurzaamheid

Duurzaamheid: voldoen aan internationale afspraken en voorop lopen als kennisstad:

Leiden heeft de consequenties van het Klimaatakkoord van Parijs, Energieakkoord en andere (inter)nationale afspraken vertaald naar de eigen gemeente en wil als kennisstad voorop lopen op het gebied van innovatie en duurzaamheid. Duurzame vernieuwing is één van de 3 pijlers van de Ontwikkelingsvisie 2030 'Leiden, Stad van ontdekkingen'.

Eind 2015 heeft de gemeenteraad de Duurzaamheidsambities '*Leiden Duurzaam 2030: een kansrijke, leefbare stad voor nu en straks*', en de Duurzaamheidsagenda 2016-2020 vastgesteld. Het duurzaamheidsbeleid is na actieve participatie van burgers, bedrijven en organisaties uit de stad tot stand gekomen en spitst zich toe op zes thema's en zestien concrete doelstellingen. Deze doelstellingen worden bereikt door inzet en samenwerking van overheden, burgers, bedrijven en organisaties. Leiden is sinds 2016 met de uitvoering van deze ambitieuze Duurzaamheidsagenda 2016-2020 aan de slag en zal hiermee in 2030:

- haar bijdrage leveren aan het terugdringen van de factoren die het leven van huidige en toekomstige generaties belasten. Dit gaat om de factoren CO₂-uitstoot, de uitputting van grondstoffen, bodem- en drinkwater, de vervuiling van lucht en water, de achteruitgang van de biodiversiteit en het produceren van (rest) afval;
- toegerust zijn op de mogelijke effecten van het veranderende klimaat; zodat de stad wint aan kwaliteit en haar aantrekkelijkheid als woon-, werk- en verblijfsgebied wordt vergroot.

Duurzaamheidsdoelstellingen

De zestien doelstellingen zijn als volgt verdeeld over de zes thema's:

Energie

1. Meer energie besparen; *1,5% per jaar*
2. Meer gebruik van duurzaam opgewekte energie; *20% van de energie duurzaam en regionaal in 2020*
3. Gemeente gaat voorop in energietransitie; *organisatie klimaatneutraal in 2020*

Duurzaam ondernemen

4. Duurzaam ondernemen vanzelfsprekend
5. Transitie naar circulaire economie

Biodiversiteit

6. Uitbreiding en verbinding groen voor biodiversiteit en recreatie
7. Bewoners vergroenen mee
8. Biodiversiteit als uitgangspunt

Afvalstromen

9. Minder afval
10. Minder zwerfafval
11. Minder restafval

Duurzame mobiliteit

12. Verschuiving naar duurzame en slimmere mobiliteit
13. Schonere lucht, betere gezondheid

Klimaatadaptatie

14. Waterbestendige stad
15. Klimaatrobuuste stad

Algemeen

16. Duurzaamheid uitdragen en stimuleren; *CO₂ uitstoot in 2030 40% minder dan in 1990*

Uitvoeringsstrategie Programma Duurzaamheid

Met de vaststelling van de Duurzaamheidsambities 2030 en de Duurzaamheidsagenda 2016-2020 is het gemeentelijk beleid en de richting voor de komende jaren neergezet. De focus van het Programma Duurzaamheid ligt op de uitvoering van maatregelen en het boeken van resultaten. Centraal staat de uitvoering van maatregelen in samenwerking met de stad. De gemeente, naast dat zij zelf maatregelen neemt, faciliteert, informeert en subsidieert de stad om te verduurzamen. De raad heeft voor het bereiken van deze doelstellingen per doelstelling een krediet vastgesteld.

Om de doelstellingen te bereiken is in het voorjaar van 2015 besloten (RV 15.0013) om een per 1 juli 2015 programmaorganisatie in te richten (Programma Duurzaamheid) met een programmamanager. In de

Kaderbrief 2018-2021 is voorgesteld het programmamanagement in ieder geval te verlengen tot eind 2018. Het programma wordt gestuurd vanuit het team Economie, Cultuur, Wonen, Duurzaamheid (ECWD, cluster Stedelijke Ontwikkeling) en de maatregelen worden door verschillende teams in de organisatie uitgevoerd. Het Werkplan Programma Duurzaamheid geeft een overzicht en een planning van de maatregelen onder de zestien doelstellingen. De gemeente is aanjager, facilitator en uitvoerder van maatregelen. De doelstellingen moeten bereikt worden door inzet en samenwerking van overheden, kennisinstellingen, burgers, bedrijven en organisaties.

Werkplan Programma Duurzaamheid 2018-2020:

In 2018 wordt verder vervolg gegeven aan de verschillende maatregelen die uitgevoerd worden onder de door de raad vastgestelde doelstellingen. Beleid en maatregelen kunnen grofweg teruggeleid worden langs drie grote pijlers: energietransitie, klimaatadaptatie & biodiversiteit en circulaire economie. Voor dit doel zijn de effectindicatoren en waar mogelijk de prestatie-indicatoren opgesteld. Binnen de drie pijlers worden de thema's educatie, participatie en communicatie optimaal ingepast. Daarnaast wordt input geleverd aan de Omgevingsvisie en ruimtelijke ontwikkelingen en wordt gewerkt aan een duurzame gemeentelijke organisatie.

Energietransitie (besparing, opwekking, transitie rondom warmte en mobiliteit)

- Verduurzaming woningen. Bewustwording en activering van bewoners en huiseigenaren voor verduurzaming van woningen door middel van GOED.-campagne, inzet van wijkambassadeurs, energiebespaaradvies en de uitvoering subsidieregeling Fonds Investeren in Thuis. Concreet worden er door energie adviezen en subsidieverleningen woningen verduurzaamd.
- Verduurzaming corporaties door middel van intensieve samenwerking.
- Verduurzaming van scholen en sportaccommodaties.
- Uitvoering Warmtevisie: met inbreng van woningbouwcorporaties, burgers, energiepartijen, etc. is een breed gedragen kaderstellende Warmtevisie opgesteld in 2017 die antwoord geeft op de vraag hoe de toekomstige warmtevoorziening van Leiden er uit ziet. Onderdeel hiervan is de uitwerking van beleid voor aardgasvrije nieuwbouw en aardgasvrij gemeentelijk vastgoed. In 2018 en verder wordt uitvoering gegeven aan de Warmtevisie door een wijkwijze aanpak in o.a. Leiden Zuidwest, Stationsgebied.
- Warmtelevering Leidse Regio (verduurzaming van warmtebron stadsverwarming).
- Energieprogramma Holland Rijnland: in Holland Rijnland verband wordt gewerkt aan realisatie van de in 2017 opgestelde gezamenlijke energiestrategie. Onderdelen van het gezamenlijk actieprogramma Energie zijn het maken van een plaatsingsvisie aangaande duurzame energie, Regionale uitvoering warmteprojecten, energiebesparing.
- Opstellen bodemvisie: nader beleid voor het gebruik van de bodem zoals Warmte Koudeopslag, leidingen, geothermie wordt opgesteld.
- Uitvoeringsprogramma Fiets.
- Pilot Deelfietsen.
- Verdere uitrol elektrisch laadpaal netwerk.
- Uitvoer energiescans bij MKB. Het doel is gesteld op 100 maatwerkadviezen.
- Stimuleren netwerk duurzaam ondernemers in samenwerking met SPARK en platform koplopers duurzame ondernemers.
- Afgeven duurzaamheidsleningen voor bedrijven (besluitvorming vindt najaar 2017 plaats).

Klimaatadaptatie & biodiversiteit

- Uitvoeringsplan Klimaatbestendige stad: ontwikkeling van kennis en ontwikkeling pilots Noorderkwartier, Lakenplein, Stationsgebied (i.k.v. Europees samenwerkingsverband INTERREG SPONGE 2020).
- Uitbreiding en verbinding groen voor biodiversiteit en recreatie: verdere realisatie groenstructuur: Singelpark, groene routes, Oostvlietpolder, Leidse Ommelanden.
- Verbetering inrichting en beheer groen voor biodiversiteit (vlinderidylles, bijennetwerk, uitvoering Groene Hoofdstructuur). Doel is gerichte verbetering groenlocaties.
- Oplevering onderzoek knelpunten ecologisch netwerk en plan van aanpak.
- Aanjagen/faciliteren vergroening stad door bewonersparticipatie/initiatieven: o.a. vervolg GOED.-campagne 'Tegel d'r uit, Groen d'r in' (voorjaar 2018), netwerk Groen Dichterbij 071. Doel is tenminste tien wijkacties en 40.000 stenen.
- Uitvoering Groene Dakensubsidie. Het doel is een groot aantal m2 aan groene daken te realiseren.

Circulaire economie

- Uitwerking kaderstellend afvalbeleid: Het in 2017 vastgestelde kaderstellende afvalbeleid wordt uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma voor de komende collegeperiode.
- GOED.-afvalcampagne (najaar 2018).
- In samenwerking met Universiteit Leiden opstellen van onderzoeksvragen rondom circulaire economie en intensiveren samenwerking economie071 / regionale ondernemersorganisaties- creëren living lab circulaire economie.
- Verduurzaming bedrijfsterreinen, o.a. Roomburg, Bio Science Park

- Verduurzamen evenementen. In samenwerking met centrummanagement vervolg geven aan het verder verduurzamen evenementen en monitoren resultaten ecoglazen bij evenementen. Realisatie van gebruik ecoglazen bij een aantal evenementen in Leiden.
- Stimuleren gescheiden afvalinzameling bij horeca ondernemers in samenwerking met Stichting Duurzame Horeca.

Duurzaamheidseducatie

- Stadsbrede duurzaamheidbewustwording en gedragscampagne GOED.
- Verwonderpaspoort: verdere uitrol in 2018 van dit platform voor coördinatie en organisatie van natuur, techniek en duurzaamheid educatie in Leiden. Doel is deelname van kinderen.
- NDE-programma (Natuur & Duurzaamheid Educatie): Leiden heeft als kennisstad en sociale stad een breed maatschappelijk netwerk waardoor de sociale cohesie in de stad groot is en blijft groeien. Dit geldt ook voor de Leidse jeugd en kwetsbare groepen. Om alle doelgroepen in de stad te bereiken ligt de nadruk van het nieuwe duurzaamheidseducatie programma nog meer dan voorheen bij bewustwording en betrokkenheid. In het NDE-programma zal de focus liggen op het ontwikkelen en vergroten van de intrinsieke motivatie om duurzaam te handelen.
- Uitvoer educatie vanuit centrum Weidezicht (boerderij Merenwijk).

Stappen naar een duurzame gemeentelijke organisatie, processen en ruimtelijke ontwikkelingen

- In 2017 is nieuw aanbestedingsbeleid opgesteld, het actieplan Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen opgesteld, en het convenant Duurzaam Inkopen ondertekend. In 2018 wordt dit nader geïmplementeerd in werkprocessen, inkooptrajecten en ruimtelijke ontwikkelingen voorgelegd aan de raden met daarin meer aandacht voor duurzaamheid.
- Duurzaamheid in ruimtelijke ontwikkelingen wordt verder bestendigd door aanpassing processen (Handboek kwaliteit openbare ruimte, Planproces, duurzaamheidparagraaf), training en ontwikkeling regelgeving
- Duurzaam energiebeleid gemeentelijke organisatie:
 - Verdere verduurzaming van gemeentelijk vastgoed inclusief huisvesting, stadhuis, combibad;
 - Energiecoördinatie (besparing) binnen de gemeentelijke organisatie;
 - Routekaart naar energie neutrale organisatie;
 - Aanbesteding duurzame energie vanaf 2019.
- Uitvoer intensiveren samenwerking met Universiteit, Hoge School, LUMC en Hoogheemraadschap rondom dit thema, uitvoer Sustainapril (competitie tussen werknemers van de genoemde organisaties) in samenwerking met studenten.

Kennisstad: duurzame innovatie

Benutten van Leidse kennis: Leiden werkt op veel deelgebieden al samen met de kennisinstellingen. De komende jaren zal extra ingezet worden op het benutten en toepassen van deze kennis voor het bereiken van Duurzame Innovatie. De stad dient daarbij als laboratorium én als podium om innovatie te realiseren en overdraagbaar te maken. Samen met onze kennispartners zullen we naar vormen zoeken om deze samenwerking te bestendigen in de toekomst.

Omgevingsvisie en duurzaamheid

Onder regie van Leiden wordt samen met negen andere regiogemeenten de Omgevingsvisie Hart van Holland nader geconcretiseerd. De ruimtelijke consequenties van energieopgaven, klimaatveranderingen en biodiversiteitambities worden nader uitgewerkt. Dit dient als input voor de verstedelijking en landschap discussie en op basis daarvan wordt in 2018 een strategie / ruimtelijk beleid voor de komende jaren opgesteld met daarin specifieke aandacht voor energie, klimaat en biodiversiteitopgaven.

Financieel

In het Beleidsakkoord (2014) is een bedrag van € 7 miljoen bestemd voor Duurzaamheid. Van dit bedrag is bij raadsbesluit RV 15.0013 van 9 april 2015 € 1.188.000 bestemd

- (1) voor de activiteiten in het kader van Duurzaamheidsprojecten 2015,
- (2) voor de kosten van het participatietraject dat heeft geleid tot de duurzaamheidsambities en Duurzaamheidsagenda 2016-2020 en
- (3) voor het programmamanagement voor de periode 1 juli 2015 tot 1 juli 2018.

Eind 2015 is besloten het bedrag van € 5.812.000 toe te delen aan de zestien doelstellingen van de Duurzaamheidsagenda 2016-2020.

Nr	Doelstelling	Thema (1 ^e is leidend)	Financiën (€) (totaal 5.812.000)
1	Meer energie besparen	Energie, Duurzaam ondernemen	1.375.000
2	Meer gebruik van duurzaam opgewekte energie	Energie, Duurzaam ondernemen	1.000.000

Nr	Doelstelling	Thema (1 ^e is leidend)	Financiën (€) (totaal 5.812.000)
3	Gemeente gaat voorop in energietransitie	Energie, Duurzaam ondernemen	625.000
4	Duurzaam ondernemen vanzelfsprekend	Duurzaam ondernemen, Energie	205.000
5	Transitie naar circulaire economie	Duurzaam Ondernemen, Afvalstromen	325.000
6	Uitbreiding en verbinding groen voor biodiversiteit en recreatie	Biodiversiteit, Klimaatadaptatie	325.000
7	Bewoners vergroenen mee	Biodiversiteit, Klimaatadaptatie	225.000
8	Biodiversiteit als uitgangspunt	Biodiversiteit, Klimaatadaptatie	32.000
9	Minder afval	Afvalstromen, Duurzaam ondernemen	150.000
10	Minder zwerfafval	Afvalstromen	Andere financiering
11	Minder restafval	Afvalstromen, Duurzaam ondernemen	475.000
12	Verschuiving naar duurzame en slimmere mobiliteit	Duurzame mobiliteit, Energie	500.000
13	Schonere lucht, betere gezondheid	Duurzame mobiliteit, Energie	175.000
14	Waterbestendige stad	Klimaatadaptatie, Biodiversiteit	200.000
15	Klimaatrobuuste stad	Klimaatadaptatie, Biodiversiteit	100.000
16	Duurzaamheid uitdragen en stimuleren	Algemeen	100.000

In 2011 is in het raadsbesluit over de Perspectiefnota 2012-2015 (RV 11.0047) een 'Bestemmingsreserve duurzaamheidsfondsen' opgenomen ter grootte van € 3.000.000. In oktober 2013 heeft de raad besloten twee fondsen in te richten (RV 13.0093 en RV 13.0094) waarvan het Fonds investeren in thuis nu nog actueel is:

Fonds Investeren in thuis

Duurzaamheids subsidies: in augustus 2017 resteert van de € 1.5 miljoen nog € 488.000, - aan subsidie. De campagne gericht op verduurzaming van bestaande woningen met behulp van de wijkambassadeurs zal in 2018 gecontinueerd worden.

Duurzaamheidslening: in het najaar van 2016 is door de Leidse gemeenteraad ingestemd met een verhoging van het budget met € 500.000, - naar in totaal € 800.000, -. In augustus 2017 is daar nog een budget van € 400.000, - van over. Dit bedrag wordt met de tijd opgehoogd met de aflossingen van eerder verstrekte duurzaamheidslening.

Effectindicatoren en monitoring

Met de vaststelling van de Duurzaamheidsagenda 2016-2020 zijn effectindicatoren vastgesteld. Het verder ontwikkelen en waar mogelijk verbeteren van indicatoren is een doorlopende opgave die deel uitmaakt van de opdracht van het Programma Duurzaamheid. In 2016 heeft de Leidse Milieuraad hier een advies over gegeven en de aanbeveling gedaan om ook inspannings- en prestatie-indicatoren op te nemen. In deze begroting zijn onder het kopje Werkplan Programma Duurzaamheid 2018-2020 verschillende prestatie-indicatoren toegevoegd. Bovenstaande onderdelen uit het Werkplan kunnen gezien worden als inspanningsindicatoren.

De streefwaarden in onderstaande tabel zijn gebaseerd op startjaar 2015.

Nr	Doelstelling	Effect	Indicator	Realisatie	Streefwaarden	Bron
1	Meer energie besparen	Energiegebruik 1,5% per jaar omlaag	Gasverbruik in mln m3	111,5 (2013) 104,9 (2014) 106,0 (2015) 101,6 (2016)	101,3 (2018) 99,8 (2019) 98,3 (2020) 96,8 (2021)	Energie in beeld
			Elektraverbruik in mln kWh	526,6 (2013) 521,7 (2014) 519,8 (2015) 517,7 (2016)	496,8 (2018) 489,3 (2019) 482,0 (2020) 474,7 (2021)	Energie in beeld
2	Meer gebruik van duurzaam opgewekte energie	Aandeel hernieuwbare energie in 2020 20% in regionaal verband	Percentage hernieuwbare energie	1,1% (2012) 1,2% (2013) 1,5% (2014) 1,4% (2015)	14,8% (2018) 17,4% (2019) 20,0% (2020)	Klimaatmonitor RWS
3	Gemeente gaat voorop in energietransitie	Energiegebruik gemeente 1,5% per jaar omlaag	Gasverbruik in mln m3 door gemeente	1,36 (2012) 1,54 (2013) 1,14 (2014) 1,17 (2015)	1,12 (2018) 1,10 (2019) 1,08 (2020) 1,07 (2021)	Gemeente Leiden

Nr	Doelstelling	Effect	Indicator	Realisatie	Streefwaarden	Bron
			Elektraverbruik in mln kWh door gemeente	17,9 (2013) 20,5 (2014) 17,8 (2015)	17,0 (2018) 16,8 (2019) 16,5 (2020) 16,3 (2021)	Gemeente Leiden
4	Duurzaam ondernemen vanzelfsprekend	Energieverbruik bedrijven in Leiden met 1,5% per jaar omlaag	Gasverbruik in mln m2 door bedrijven	67,1 (2013) 62,9 (2014) 63,7 (2015) 58,8 (2016)	60,9 (2018) 60,0 (2019) 59,1 (2020) 58,2 (2021)	Energie in beeld
			Elektraverbruik in mln kWh door bedrijven	404,4 (2013) 403,8 (2014) 398,2 (2015) 393,0 (2016)	380,5 (2018) 374,8 (2019) 369,2 (2020) 363,7 (2021)	Energie in beeld
5	Transitie naar circulaire economie	Plannen van aanpak voor bedrijfssectoren en - terreinen	-	-	-	-
6, 7, 8	Uitbreiding en verbinding groen voor biodiversiteit en recreatie, Bewoners vergroenen mee, Biodiversiteit als uitgangspunt	Soortenrijkdom flora en fauna	Aantal waargenomen soorten	982 (2013) 1.039 (2014) 1.111 (2015) 1.275 (2016)	positieve ontwikkeling	Waarneming.nl
		Waardering van groen	Rapportcijfer voor recreatieve waarde	6,6 (2013) 7,0 (2015) 7,1 (2017)	positieve ontwikkeling	Stads- en wijkenquête
		Omvang areaal groen	Aantal hectare groen	596 (2012)	positieve ontwikkeling	CBS
9	Minder afval	Hoeveelheid afval	Kilo's afval per inwoner per jaar	429 (2012) 406 (2013) 416 (2014) 406 (2015)	*	CBS / Gemeente Leiden
10	Minder zwerfafval	Minder overlast van zwerfafval	Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig'zwerfvuil ervaart	43% (2011) 40% (2013) 47% (2015) 43% (2017)	39% (2019)	Stads- en wijkenquête
11	Minder restafval	Hoeveelheid restafval	Kilo's restafval per inwoner per jaar	267 (2012) 258 (2013) 258 (2014) 249 (2015)	*	CBS / Gemeente Leiden
12	Verschuiving naar duurzame en slimmere mobiliteit	Meer fietsbewegingen en OV-gebruik	Aantal fietsritten op 25 telpunten gemiddeld per werkdag	60.445 (2015)	66.489 (2020)	RVT Ontwerp en Mobiliteit
13	Schonere lucht, betere gezondheid	Aandeel auto's dat geheel of deels rijdt op niet-fossiele brandstoffen	Aantal geregistreerde elektrische en hybride personenauto's	517 (2013) 659 (2014) 735 (2015)	-	Klimaatmonitor RWS
		Geen hoofdwegen * met stikstofgehalte > 35 µg/m ³	Aantal hoofdwegen met stikstofgehalte > 35 µg/m ³	21 (2012) 8 (2013) 10 (2014)	5 (2018) 2 (2019) 0 (2020)	Ministerie I & M
14	Waterbestendige stad	Afname van het aantal locaties met wateroverlast	Aantal locaties met problematiek van verwerking hemelwater	-	0 (2020)	Gemeente Leiden
15	Klimaatrobuuste stad	Water- en hittebestendige stad in 2030	-	-	-	-
16	Duurzaamheid uitdragen en stimuleren	CO2 uitstoot met 40% omlaag in 2030 tov 1990 (=285 mln kg)	CO2 uitstoot per jaar in mln kg	509,2 (2013) 494,5 (2014) 495,4 (2015) 486,4 (2016)	453,3 (2018) 439,2 (2019) 425,2 (2020) 411,2 (2021)	Energie in Beeld

* Bij vaststelling van kaderstellend afvalbeleid worden de definitieve indicatoren met streefwaarden bepaald. ** De 23 gemeentelijke hoofdwegen zijn: Churchillaan, Dr Lelylaan, Haagweg, Haagse Schouwweg, Herenstraat, Hoge Rijndijk, Hooigracht, Kanaalweg, Kooilaan, Lammenschansweg, Langebrug, Langegracht, Levendaal, Noordeinde, Oranjeboomstraat, Plesmanlaan, Schipholweg, Schipholweg/ Stationsweg tunnelmonden, Stevenshofdreef, Vrijheidslaan, Willem de Zwijgerlaan, Willem van der Madeweg, Zijlsingel.

3.2.16 Bijzonder programma Omgevingswet

Context

In 2020 of 2021 voert de rijksoverheid de nieuwe Omgevingswet in, waarmee initiatiefnemers, belanghebbenden en de diverse (semi-)overheden met een nieuw instrumentarium zullen samenwerken in het ruimtelijk domein. Aan deze invoering heeft de rijksoverheid vier ambities gekoppeld: vergrote lokale afwegingsruimte, beter inzicht in waar wat wel en niet mag, snellere besluitvorming met beter resultaat, samenhangende benadering in beleid, besluitvorming en regelgeving van de fysieke leefwereld.

De rijksoverheid en de koepels van overheden hebben een bestuursakkoord gesloten, waarin wordt onderkend dat de Omgevingswet nog in ontwikkeling is en dat een stapsgewijze invoering in jaartranches wenselijk is. Daardoor kan de programmering van de jaartranches plaatsvinden op basis van voortschrijdend inzicht. De Omgevingswet heeft nog vele onbekendheden:

- het wetgevingstraject (onder andere AMvB's, invoeringswet) van de Omgevingswet is nog niet afgerond;
- er is nog onvoldoende beeld van de op lokaal niveau toe te passen digitale voorzieningen en de aansluiting op de landelijke voorzieningen;
- ook is er nog onvoldoende duidelijkheid over de praktijk van samenwerking met de diverse ketenpartners;
- de invulling van de meegegeven 'vergrote lokale afwegingsruimte' maakt dat een specifiek Leidse invulling nog ontwikkeld moet worden.

Deze onbekendheden leveren vooralsnog onduidelijkheid op en daarmee samenhangende onzekerheid. In deze context is een programmatische aanpak geëigend, die zich deels kenmerkt in een stapsgewijze aanpak met het naar bevind van zaken handelen.

In 2016 is een start gemaakt met dit bijzonder programma Omgevingswet. Dit programma stuurt op de implementatie van deze stelselwijziging binnen de gemeente Leiden, met vele en grote gevolgen voor het ruimtelijk instrumentarium, voor beleidsvorming, voor participatie, voor de keten van vergunningen, toezicht en handhaving en voor de digitalisering. Waar bij 'instrumentarium' vaak alleen wordt bedoeld op de fysiek tastbare en digitale instrumenten, wordt in het domein van het programma Omgevingswet nadrukkelijk ook gestuurd op verandering van de houding en het daaruit volgende gedrag van zowel het ambtelijk en het bestuurlijk apparaat.

Doelen

Het doel van het Leidse programma Omgevingswet is om te zorgen dat de Leidse organisatie en betrokken partners in 2020 gereed zijn om de nieuwe wet uit te voeren,

- om voor bewoners en andere belanghebbenden, vanaf moment van invoering van de Omgevingswet, de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren,
- door op een andere en betere manier samen te werken met initiatiefnemers en belanghebbenden, en
- door toepassing van het vernieuwde (lokale) instrumentarium, op een manier die aansluit bij de meegegeven ambities.

Dit doel wordt is voor 2017 en 2018 vertaald in zo concreet mogelijke afgeleide doelen, volgend uit de in 2016 opgestelde programmavisie.

Uitvoeringsstrategie

Om dit doel te bereiken hanteert het bijzonder programma een uitvoeringsstrategie die uit verschillende onderdelen bestaat:

- het opstellen van het uitvoeringsprogramma,
- de grote betrokkenheid van belanghebbenden en
- het stelsel van sturing en uitvoering.

Voor het opstellen van het uitvoeringsprogramma worden drie benaderingen in synergie gehanteerd:

1. de **ontwerp** benadering, waar vanuit een met belanghebbenden opgestelde programmavisie via een blauwdruk stapsgewijs wordt toegewerkt naar de definitie en uitvoering van inspanningen (projecten, activiteiten en maatregelen) gericht op het realiseren van het nieuwe ruimtelijke instrumentarium en de toepassing daarvan;
2. de **ervaringsgerichte** benadering, waar op initiatief van de in het ruimtelijk domein betrokken teams inspanningen worden uitgevoerd om de werkprocessen – en de resultaten daarvan – aan te passen en te verbeteren;